

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Responsa Moralia In Causis Justitiæ Commutativæ De Restitutione & Contractibus

Heislinger, Anton

Ingolstadij, 1726

Casus II. De Restitutione rerum inventarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40194

35 Urgent dicendo, si Pontifex in hoc dispensare potest, non erit hæc obligatio juris naturalis, quod tamen videmur ibidem dicere. Sed Resp. hoc naturale jus conditionatè tantum obligare, nisi supremus bonorum piorum administrator in hoc dispensaverit ex justa causa. Dein potest dici juris naturalis esse, ut non retineat injustus detentor: eisdem tamen juris non esse, ut determinatè dentur pauperibus.

CASUS II.

De Restitutione rerum inventarum.

Titius reperit in via Hypoperam 600 florenis turgidam, ante quadraginta annos, ita ut pro nunc in notitiam veri domini devenire sit moraliter impossibile. Interrogatus autem inventor, quantum diligentiam in inquirendo domino adhibuerit, fassus fuit nullam; imò se ne somniasse quidem de obligatione inquirendi. Cum porò hæc obligatio sit naturalis, insuper bona fides inventoris eò minus præsumi possit, quòd citra illam admonitionem externam solo remorsu conscientie impulsus jam aliqua pro domino rei invente in causas pias expenderit; ideo.

Q. 1. An Titius bene dispositus, imò satis astutus, rationabiliter præsumi possit, hanc obligationem naturalem invincibiliter ignorasse?

Q. 2. Num Titius interea inventas pecunias præscripserit?

Q. 3. An ratione invincibilis ignorantie ad nihil? an ex defectu debite inquisitionis ad integram summam? vel denique ad quid pro ratione dubii teneatur?

§. I.

Resolvitur. 1. Quæsitum.

An Titius cetera bene dispositus imò satis astutus, rationabiliter præsumi possit, obligationem istam, que est juris naturalis, invincibiliter ignorasse?

1. Principia, ex quibus hoc quæsitum salvi debeat, afferuntur.
2. Totius juris naturalis ignorantia invincibilis dari quidem non potest; bene autem alicujus particularis.
3. Per se omnibus est notum, non amitti statim dominium rei amisse, insuper istam paulò post comparenti domino restituendam.
4. Non ita tamen patet obligatio inquirendi dominum.

5. Rationes quod hanc Titius noster invincibiliter non ignoraverit, afferuntur.
6. 7. Et insufficientes esse ostenduntur.
8. Ignorantia juris in foro solo externo est, seu praesumitur culpabilis.
9. potuit habuisse ignorantiam & de presenti & de praterito inculpabilem.

§. II.

Resolvitur 2. Quæsitum.

Num Titius interea inventas pecunias praescripserit.

10. **N**atura bonae fidei explicatur.
11. Quam noster Titius habuit, si inventas pecunias incepit possidere animo eas reddendi comparanti possenti domino.
12. Etsi durante possessione eidem nil incidat de obligatione inquirendi dominum.
13. Minime tamen bona fide incipere potuit absolutam possessionem pecuniae, ut simpliciter atque absolute sua.
14. Cum possessione solim conditionata, & non absoluta praescriptio fieri nequit.
15. Licet autem illarum dominum non praescripserit, alio tamen ex titulo illas suas efficere poterat.
16. Quandonam res pro derelicto sit habenda.

§. III.

Resolvitur 3. Quæsitum.

An ratione invincibilis ignorantiae ad nihil? an ex defectu debite inquisitionis ad integram summam? vel denique ad quid pro ratione dubii teneatur?

17. **S**i Titius constanter asserat, se fuisse semper in bona fide, tota summa erit illius.
18. Ignorantia vincibilis non dabitur, nisi aliqua cognitio de obligatione inquirendi dominum praecesserit.
19. Diverse ignorantiae, quas habere potuit, enumerantur.
20. Neque obsuit Titio venialis solimodo culpa in hoc casu commissa.
21. Retinere autem inventas non poterit, si absolute, licet cum fortitudine oppositi iudicet suam ignorantiam fuisse graviter culpabilem.
22. Uti tamen potest, si contrarium taliter judicaverit.
23. Aut verum ac proprie dictum dubium de hoc extiterit.
24. Neque praedjudicat eidem tale dubium; quia jus certum non vincitur a jure dubio.
25. Neque in hoc dubio summa inventa erit dividenda.
26. Quam etiam nomine proprio possidet.

C

S.L.

federat, ex quo pro delevicto fuerat 27. Cùm tali possessioni jus non resistat positive.

§. I.

Resolvitur I. Quæsitum.

*An Titius cætera benè dispositus imò satis astutus rati-
nabiliter presumi possit, obligationem istam, quæ est juris
naturalis, invincibiliter ignorasse?*

- 1** Solutio hujus dubii ex eo petenda est, an scilicet etiam cujusdam juris, atque obligationis naturalis ignorantia invincibilis haberi possit. 2dò utrum obligatio inquirendi domini inventori incumbens, obligationibus, quæ invincibiliter ignorari possunt, annumeranda sit. Tertio quòd si hæc obligatio naturalis invincibiliter ignorari possit, an de facto in nostro Titio fuerit invincibilis?
- 2** Quod primum concernit, communis DD. Sententia tenet omnimodam ignorantiam invincibilem totius juris naturalis, item circa prima principia hujus juris, aut circa conclusiones immediate ac clare ex principiis istis deductas saltem diu dari haud posse. Illas verò conclusiones, quæ ab his principiis sunt remotæ, ac mediate atque obscure ex principiis juris naturæ deducuntur, posse invincibiliter ignorari: quin imò etiam propinquas aliquas, certis tamen ac particularibus circumstantiis affectas, cum quibus considerate non ita claram cum suis principiis connexionem habent. Ita D. Thomas 1. 2. q. 100. q. 1. Albert. Mag. in 2. Disp. 22.
- a. 10. S. Bonaven. in 2. d. 39. a. 11. q. 2.
- Ratio illorum est negativa, quòd implicantiæ hujus invincibilis ignorantia ostendi nequeat. 2dò qui non studuit; nec instructus est, ille invincibiliter ignorat aliquas conclusiones juris naturalis; sed dantur multi, qui nec studuerunt, nec instructi sunt: ergo &c. Major probatur. Conclusiones multæ spectantes ad jus naturæ debent ex primis principiis juris naturalis deduci per studium & instructionem superadditam; cùm innumeræ conclusiones à primis principiis juris naturalis sint remotæ, uti & circumstantiæ, ob quas conclusiones etiam primis principiis propinquæ deficiunt, & judicium de iis frequenter variari debet, & obscura, incerta, & sæpè difficillima cognitu evadit illarum cum primis principiis connexio.
- Difficultas modò illuc devolvitur, utrum obligatio restituendi rem inventam & inquirendi dominum rei amissæ sit unum principium juris naturalis, vel conclusio immediate deducta ex juris naturalis principiis immediate ac per se notis?

Circa

3. Circa quod iudico discrimen esse faciendum, ac dicendum, per se omnibus esse notum non sola qualibet amissione auferri dominium rei deperdit: hinc istam suo domino restituendam, saltem si iste brevi post amissionem tempore compareat. Atque suam rem repetat, vel alio modo veri domini notitia acquiratur.

4. Ut ut autem hæc notiora sint. Non ita tamen omnibus constare videtur, quod hæc obligatio, restituendi inventa suo domino, inventorem etiam obliget, ut in dominum amissa atque à se inventæ rei etiam positivè inquireat, ita, ut non sufficiat inventorem paratum esse ad rem tradendam, si dominus comparuerit, aut de amissione publicè aut privatim fuerit monitus inventor. Videtur enim hæc posterior opinio falsa multis in hære; hinc de rebus inventis alium tacent, cum autem non sit presumendum, quod inventa velint injustè ac cum detrimento suæ animæ retinere; judicari potest, existimare ejusmodi inventores, non dari obligationem inquirendi positivè inventæ rei dominum; consequenter obligationem hunc inquirendi non esse primis per se ac immediate notis juris naturalis principiis annumerandam, neque esse conclusionem ex talibus immediatis principiis juris naturalis clarè ac immediate deductam. Cum ejusmodi obligatio diu & à multis ignorari potuit.

Quod si autem absolutè possibilis est ignorantia invincibilis circa hanc propositionem: datur obligatio obligans inventorem rei amissæ, ut positivè inquireat in dominum amissæ atque à se inventæ rei: examinare ulterius debemus, utrum noster Titius præsumi possit habuisse hanc ignorantiam invincibile.

Quod vincibilis in illo fuerit suadent sequentia 1o. quod Titius cæterum bene dispositus imò satis astutus sit: 2do quod citra ullam admonitionem externam solo remorsu conscientie jam aliqua pro rei domino ad causas pias, ut dictum, expenderit. Præter has circumstantias, de quibus constat, contra ipsum facit, quod forsitan jam majorennis vel in ætate virili constitutus, memoratam summam invenit; item quod forsitan inventam summam celaverit alios, parentes, consanguineos &c. vel quod illos, quibus suam fortunam credidit, rogaverit, ne hæc aliis evulgarent.

Verum licet modò adducta suadeant, non tamen omnino persuadent ignorantiam Titii fuisse vincibilem & culpabilem. Demus enim ipsum in reliquis benè esse dispositum, imò & astutum, potuit tamen nihilominus hac communi opinione fuisse deceptus quo minùs in Dominum inventæ rei inquireret. Dein cum jam quadraginta anni ab inventione ponantur fuisse elapsi, fortuna ista eidem adhuc Juveni, & similibus rerum minùs gnaro potuit evenisse.

C 2

Neque

Neque ex eo contra Titium aliquid probatur, quod aliqua ad causas pias in bonum veri domini impenderit sponte sua & instigante conscientia; qui enim ex asse hæres fuit ab aliquo constitutus, cui nullo vinculo consanguinitatis fuit junctus, potest à conscientia sua excitari, ut aliquid ex hæreditate impendat in bonum sui tam magni defuncti Benefactoris: ergo etiam inventor Titius ex tali motivo potuit impelli, & consequenter non necessariò judicavit, se non adeo bona fide hæc inventa possidere. Adde si etiam remorsum quendam passus fuisset, qui eidem suggesterat, se malæ fidei possessorem esse, considerandum erit tempus, quo hic remorsus inceperat; si enim hunc primùm senserat, post elapsum tempus ad legitimam præscriptionem necessarium, nequaquam ex bonæ possessor malæ fidei evasit; quia tunc jam antea ex vero quodam alio titulo dominium illius summæ acquisiverat, prout ex iis, quæ de præscriptionibus, aut de modo acquirendi dominium rerum derelictarum aut inventarum habentur, colligi potest.

Nec majorem efficaciam habet petitum ex occultatione inventæ pecuniæ argumentum: ad hanc enim occultandam moveri ex alia ratione potuit, quia scilicet judicaverat, rem inventam à Domino si de illa certior fieret, repetendam esse, vel quia judicaverat, se non obligatum esse ad inquirendum domi-

num, bene autem ad restitutionem Domino comparenti aut exigentifaciendam, hinc ne aliam anam præberet inquirendi dominum, omnimodo hanc suam inventionem celare alios conatus fuit. Quale autem motivum habuerit aliqua applicandi causis piis & celandi alios, questio facti est ex illo solo cognoscenda.

Demus autem, quod magna contra Titium præsumptio habeatur, ostendens eundem in mala fide fuisse, omnis tamen præsumptio veritati cedit, & in foro conscientie creditur homini & pro se & contra se dicenti juxta D. Thomam in *supplement*: q. 8. art. 5. ad 2. idem habetur in opusculo 12. q. 6. quod lib. 1. a. 2. item glossa in cap. significasti 18. de homicidio: ibi. in penitentia cui libet est credendum, quia non est verosimile, quod aliquis sit immemor sue salutis. Ita Joannes Sanchez disp. 8. n. 1. la croix tom. 7. n. 1763. Quod si igitur noster Titius constanter ac serio affirmet, se nec somniasse quidem de obligatione inquirendi dominum rei inventæ, & hoc ipsum asserere pergat etiam variis questionibus propositis, ita ut ex datis ad istas responsionibus contrarium non eluceat, salvo meliore judicio erit in hoc puncto fides Titio habenda, & concludendum, eundem etiam hujus naturalis obligationis notitiam & quidem inculpabiliter non habuisse, saltem non tantam, quæ obligaret ad restitutionem, etiam si cetera ad translationem domi-

dominii requisita non data fuissent.
 8 Dices : etsi Titius noster judica-
 verit, quod non obligetur ad in-
 quirendum dominum, hoc tamen
 iudicium fuit culpabiliter erroneum,
 & fundatum in ignorantia vin-
 cibili : ergo &c. probatur antece-
 dens. Fuit ignorantia juris : sed
 hæc est culpabilis : ergo &c. Re-
 spondeo nego antecedens. In
 probatione concessa majore distin-
 guo minorem : sed ignorantia ju-
 ris est culpabilis, hoc est præsumi-
 tur in foro externo talis ; concedo
 minorem ; semper etiam in foro
 interno est culpabilis, nego mino-
 rem & consequentiam. Juxta Sua-
 rezium *de censuris disp. 4. Sect. 8.*
Vasquez 1. 2. disp. 124. Sanchez
in Decal. l. 1. cap. 17. Elizalde &c.
 omnis illa ignorantia est invincibilis,
 quando de illo, quod ignoratur,
 vel circa quod error committitur,
 nec ulla specialis notitia, nec ulla
 ratio dubitandi in universum aut in
 particulari occurrit ; in tali etenim
 casu ejusmodi habita ignorantia non
 fuit voluntaria, qualis necessario de-
 bet esse, ut sit ad peccatum impu-
 tabilis. Dein ignorantia, quæ vinci
 non potest, est invincibilis, non au-
 tem potuit in tali casu vinci, cum

ad querendam scientiam se non po-
 tuerit applicare, eò quod, hanc
 applicationem necessario debeat
 præcedere cognitio non voluntaria,
 quæ voluntatem excitet & moveat
 intellectum, ut ulterius inquireat :
 ergo ubi nec specialis notitia, nec
 ulla ratio dubitandi in universum
 aut in particulari occurrunt, & præ-
 cesserunt, non habetur ignorantia
 vincibilis.

Dices : ex hoc solum sequi, 9
 quod de præsentis non potuerit illa
 ignorantia vinci, potuit tamen illa
 vinci de præterito ac debuit : ergo
 adhuc est culpabilis, eò quod licet
 tunc non habuerit, potuisset tamen &
 debuisset habere, si diligentiam de-
 bitam adhibuisset frequentando Ca-
 thecheses aut conciones : ergo &c.
 R. 1. non constare, quod in istis
 frequentandis fuerit negligens. 2do.
 Potuit frequentasse diligenter &
 contigisse, ut de hac materia non
 fuerit unquam tractatum, aut so-
 lum illo tempore, quo ipse legitime
 absens fuit. 3do. Potuit evenire,
 ut dum omisit frequentare illi
 non inciderit, vel non præviderit,
 quod hac ratione sufficiente neces-
 sariarum rerum notitia sit desti-
 tuendus.

§. II.

An interea inventas pecunias præscripserit ?

Hujus quæstio solutio dependet
 ex fide, cum qua bona vel
 mala hanc rem Titius possidere in-
 cepit & continuavit. Quod enim bo-
 na fides ad præscriptionem tam in

exordio quàm in decursu necessaria
 sit, habetur in *cap. ultimo de præscr.*
per cap. vigilant. 5. & per cap. si di-
ligent. 17. de præscript. quibus di-
 spositio juris civilis in hoc puncto

correcta fuit, ut periculo animæ, quod ex malæ fidei præscriptionibus exoritur, obviaretur. Generaliter autem in materia concernente conscientiam non ad jus civile, sed Canonicum Respicitur per cap. novit. 13. de Judiciis. Covarruv. p. 2. §. 11. num. 6. Haumold. controver. 2. num. 191. Engl. &c.

Dicitur autem bona fides esse credulitas animi judicantis rem alienam non esse, aut non injustè à se detineri; cum autem tam res corporales quàm incorporales præscribi possint, ideo bona fides est duplex; & rerum quidem dicitur esse sincera conscientia credentis rem alienam propriam esse: actionum verò ac rerum incorporalium est conscientia, quæ quis novit, se nihil obligationi quæ alteri obstrictus est, contrarium egisse.

31 Dico 1. Si Titius inventos in via 600. florenos incepit possidere animo eos reddendi, dum verus dominus comparuerit, non habuit malam fidem, licet agnoverit, istam pecuniam esse alienam. Probatur. mala fides inducit peccatum: sed tale factum non inducit peccatum: ergo &c. Probatur minor. Qui nihil agit contra obligationem & jus alterius, imò scit se hoc agere ex tacito consensu alterius, non peccat: atqui nihil in hoc egit Titius contra alterius cujusdam jus sed potius cum consensu tacito alterius: ergo non peccavit. prob. m. acceptio & retentio rei amissæ facta animo restituendi suo domino, ubi hic

comparuerit, permittitur à juribus, & sit cum consensu veri Domini, cui optabilius est res amissas detineri apud talem, quàm relinqui in via: ergo &c.

Dico 2. Si Titio toto tempore 12 ad præscriptionem necessariam nunquam vel minima cogitatio incidit de obligatione inquirendi verum dominum, pariter immunis erit à mala fide durante & continuata possessione. Ratio est, quia non obstante quòd sciverit, rem hanc esse alterius & non suam, nullum tamen peccatum commisit, quia non egit contra aliquid, ad quod judicabat, vel suspicabatur se obligatum.

Confirmatur. Plures actiones v. g. penales possunt præscribi, licet aliquis sciat, se ad illas obligatum esse, si ab aliis expeterentur, hic & nunc autem non expetuntur; item legatum alteri relictum ab hærede bona fide retinetur, si legatarius facti legati conscius petere hoc neglexerit, eo quòd hæres non teneatur legatarium reddere memorem sui juris, sed tantum paratus esse, ut tradat, si expetierit.

Dico 3. Titius noster non potuit bona fide incipere absolutam 13 possessionem rei inventæ ut simpliciter & absolutè suæ, quamdiu sciverit, hanc adhuc esse alterius. Probatur. Ut absolutè atque simpliciter hanc rem ut suam possidere justè possit, requiritur ut habeat titulum, vi cujus sibi absolutam possessionem hujus rei ut suæ & sibi absolutè competentis habeat; sed hoc

hoc titulo caruit : ergo non potuit
justè incipere absolutam possessio-
nem hujus rei ut suæ. Probatur
minor. Scivit rem inventam adhuc
civiliter possideri à vero domino,
nec sibi competere jus spoliandi il-
lum suo hoc dominio præcisè ob
hanc inventionem ; ergo &c. Pro-
batur 2dò si rem aliquam necdum
possideam, ac simul dubitem an
mea sit vel alterius, non possum
mihi illam arrogare animo absolutè
illam possidendi : ergò multò mi-
nus hoc potero, quando scio quòd
adhuc sit alterius : antecedens pro-
batur : In tali casu mea conditio ex
nulla parte melior est, quàm alte-
rius, & simul expono me periculo
violandi jus alterius, si illam absolu-
tè velim possidere ut meam : er-
go &c.

14 Dico 4. Possessio conditionata,
qua Titius rem inventam ad interim
retinere incepit usque dum com-
paruerit verus dominus, vel res in-
venta pro derelicta prudenter po-
tuerit haberi ; non est apta ad illam
præscribendam. Ita Lugo de præ-
scri. disp 7. sect 3. Probatur, ut ali-
quis rem præscribat, requiritur, ut
illam tempore destinato tanquam
absolutè suam possederit : sed hoc
non fuit factum in dato casu, quia
semper retinuit ut alienam, quam-
diu currebat tempus præscriptionis,
cùm semper sciverit, non esse suam,
antequam effluerit tempus præ-
scriptioni alias destinatum, & quòd
interea comparenti domino eandem
debeat restituere.

Confirmatur. Qui possidet ali-
quid ipsi ab altero oppignoratam,
nunquam potest hoc præscribere ;
item depositas apud se res deti-
nens, quia non possidet illas ut
suas nunquam potest illas præscri-
bere : ergo &c.

Confirmatur 2. talis possessor
scit, rem hanc detentam non ad
se, sed ad Dominum, qui illam
perdidit spectare, cujus nomine illam
etiam detinet : ergo non potest illam
ut suam & ad se spectantem deti-
nere. Confirmatur 3. in tali casu non
adeft titulus translativus domini :
ergo non potest rem ut suam deti-
nere : ergo neque præscribere.

Confirmatur ultimò. Præscri-
ptio est effectus legitimæ ac pro-
priae possessionis : ergo non potest
ab impropria & illegitima provenire :
sed prædicta possessio fuit impropria.
Probatur minor. Titius interea tem-
poris illam rem non sibi, sed alii :
scilicet vero domino retinuit ; fuit
enim & debuit semper paratus esse
ad rem inventam suo vero domino
restituendam, si hic comparuerit :
quòd si autem sciens se obligatum ad
reddendam domino si comparuerit,
noluit hanc comparenti restituere,
& consequenter rem ut suam deti-
nuit ; fuit in mala fide.

Dico 5to. Etiam si noster Titius
virtute præscriptionis inventos hos
floreos suos facere non potuerit,
quamdiu illos modo in prioribus
istis conclusionibus explicato dun-
taxat possederat, eundem tamen
illorum dominium verè acquisivif-
se,

se, si eosdem 40. annis bona fide possederat, ita ut nullam culpam ob inquisitionem ex ignorantia invincibili omisissam incurrit. Probatur. Post lapsum tanti temporis rei amissa dominus omnem spem recuperandi hos florenos amisit, consequenter animum eosdem ulterius possidendi deposuit: ergo sexcenti illi deperditi floreni evaserunt bonum derelictum, hoc est tale, quod vel expresso vel saltem praesumpto actu domini non amplius est illius, & consequenter nullius: cum ergo bonum derelictum fiat primo occupantis *vi §. ultimi §. penultimi: institutionibus: de rerum divisione: §. Lege 1. §. 2. ff. pro derelictis.* Sequitur quod de facto ad ipsum Titium, tanquam detentorem & primum occupatorem illorum devoluti fuerint. Dices, esse ad summum probabile, quod dominus post lapsum 40. annorum rei amissa recuperandae spem omnem amiserit, & consequenter animum ulterius possidendi deposuerit. ergo ad summum probabiliter praesumitur, quod sit bonum derelictum: haec autem probabilis praesumptio nequaquam sufficit ad translationem domini. Sed contra est; talis animus non solum probabiliter praesumitur, sed certum est, quod dominus post quadraginta annos deposuerit animum amissa retinendi ut sua: si enim non potuit habere ullam prudentem atque rationabilem spem obtinendi denuo amissos suos sexcentos florenos, & de hoc certo

constat, tunc etiam certo constat, quod abjecerit animum, sed certo constat, quod non poterit habere prudentem atque probabilem spem obtinendi denuo amissos florenos: ergo &c. major patet, est enim quaestio, utrum prudenter retinere adhuc talem animum possit; ut autem talis animus prudenter a priore domino habeatur, necessario debet iste adhuc prudentem atque probabilem spem denuo invenendi amissa habere: minor probatur. Qui amisit Hypoperam, fuit sine dubio peregrinus quidam, qui dum sylvam illam peragraret, florenos illos amiserat: insuper quadraginta jam anni elapsi fuerunt ex quo infortunium hoc eidem evenit; si ergo tanto tempore invenire non potuit inventorem, licet plurima media (de quo dubitari nequit) adhibuerit; quomodo prudentem adhuc, ac probabilem spem invenendi denuo suam amissam hypoperam fovere potuit; postquam jam quadraginta integri anni effluerunt?

Confirmatur. *Juxta Haunold. 16 tract. 5. de Justitia n. 7. Lugonem & Wiestner. num. 69. de causa possessionis §. proprietatis vi legis inae §. 1. ff. ad Legem Rhod. de jactu.* Non praesumitur derelinquens aliquam rem nolle hanc suam amplius esse, nisi res ad eum statum venerit, ut ejus restitutio occupanti propter nimiam distantiam, ignorantiam &c. moraliter sit impossibilis: atqui hoc fit in nostro casu: ergo habendi sunt hi floreni pro derelicto, & relinquen-

Inquendi primo occupatori minor patet ex ratione immediate pro nostra conclusione adducta. Denique cum ad effectum & substantiam propositi Casus parum referat, utrum dicatur inventor post lapsum 40. annorum rei inventæ dominium obtinuisse, ex titulo boni derelicti; vel ex titulo præscriptionis, quæ post lapsum triginta scilicet vel triginta & sex annorum inceperat currere, & anno 40. completa fue-

rat; modò admittatur, inventorem evasisse horum florenorum dominum; poteris mea pace dicere, quòd vi præscriptionis inventos florenos retinere possit; in quantum tunc inceperat inventos florenos absolute ut suos, & pro derelicto possidere; non autem sub conditione tantum; quo modo si semper eodem retinisset, eosdem non potuisse præscribi, in prioribus conclusionibus defendimus.

§. III.

Resolvitur 3. Quæsitum.

An ratione invincibilis ignorantie ad nihil? an ex defectu debite inquisitionis ad integram summam, vel denique ad quid pro ratione dubii teneatur?

17 **EX** istis, quæ hæcenus definita fuerunt, facilius est solutio hujus tertii quæsitum; cum enim uti superius diximus in foro conscientie tum pro se tum contra se dicenti fides sit adhibenda; si Titius constanter asserat, sibi nullam unquam cogitationem incidisse de obligatione inquirendi dominum, & ex nullo alio capite contrarium præsumi possit, omnes floreni inventi eidem tanquam vero domino relinquere possunt.

Restat itaque ulterius examinandum, an Titius obligandus sit ad restituendam integram summam, vel denique ad aliquid pro ratione dubii, quod vel ipse habet, vel alii, post responsiones Titi ad varias illi propositas quæstiones de vincibili illius ignorantia conceperunt: dixi de vin-

cibili illius ignorantia, si enim invincibilem de obligatione inquirendi ignorantiam habuit, juxta dicta defectus inquisitionis non fuit culpabilis.

Pro quo notandum, ut aliqua 18 ignorantia sit vincibilis, requiri, ut aliqua cognitio, dubitatio vel scrupulus incidit de obligatione inquirendi; nequaquam enim voluntaria potest esse omisio inquisitionis, nisi alicui prius incidit cognitio, dubitatio, vel scrupulus de obligatione inquirendi: prima enim cognitio, quæ voluntatem movet, est necessaria, & non libera. Diximus autem, nullam omissionem inquisitionis fore voluntariam, si eam nec cognitio, nec dubitatio, nec scrupulus præcesserit: per hoc tamen nolumus dicere, omnem omissionem inquisi-

D

inquisi-

inquisitionis fore statim voluntariam, quam cogitatio, dubitatio, vel scrupulus de obligatione inquirendi præcesserunt, ut enim omisio inquisitionis sit voluntaria, & imputabilis ad culpam, necessario debuit præcessisse cogitatio, dubitatio, vel scrupulus de obligatione inquirendi: Non autem sufficit, quod ex his aliqua præcesserit: non secus ac actionem liberam debuit præcessisse cognitio indifferens, ut autem sit libera non sufficit, quod talis cognitio indifferens præcesserit, sed adhuc alia quædam requiruntur præter cognitionem indifferentem.

19 Quod si igitur aliqua cognitio, dubitatio vel scrupulus de obligatione inquirendi dominum Titio incidit; ulterius videndum quid postea egerit: si enim obortum scrupulum tanquam inanem apprehensionem, ac levem & imprudentem timorem non rejecerit; si exortum de obligatione inquirendi dubium prudenter non deposuerit; & tamen omiserit interrogare alios, à quibus potuisset doceri, ne hac ratione scientiam istam acquireret, habuit ignorantiam affectatam, quæ in jure scientiæ æquiparatur.

Si autem ignorantiam istam non affectaverit, & directè voluerit; piger tamen ac deses in illa repellenda fuerit, laboravit ignorantia crassa & pingui, denique si nullam curam dependendæ hujus ignorantia habuit, supinam ignorantiam & indirectè volitam habuisse dicitur.

Uterius hæc ignorantia potuit Titio si non in se, saltem in sua causa fuisse voluntaria: ut si omisit voluntariè adire conciones, Catecheses, vel interrogare alios, à quibus potuisset intelligere veritatem. Urautem talis ignorantia in sua causa volita sit vincibilis, non sufficit, quod illa facere omiserit; sed necessarium ad minimum est, ut habuerit in hoc aliquem scrupulum vel dubium, ne omittendo ista det causam illi præfatæ ignorantia, prout volunt Sanchez *Lib. 1. cap. 16. n. 37. Salas tract. 13. Disp. 8. Sect. 4. n. 23. Bona. Disp. de peccatis q. 8. pu. 3. num. 8.* & patet ex eo quod nemini ad culpam imputetur effectus, qui ex opera rei illicitæ data secutus fuit, si dans operam non cognoverat connexionem, quæ inter talem actionem illicitam & effectum intercedit.

His igitur præmissis Resolutio ex eo dependet, an stante dubio de ignorantia sua vincibili possit Titius formare dictamen, quod licitè retinere possit hos 600. fl. à se inventos, hæctenus dicto modo possessos, & nunc pro bonis derelictis habitos. Si ignorantia ista tantum venialiter fuit culpabilis, poterit absque scrupulo illos retinere ut suos; sicut enim sola illa præscriptio, quæ absque peccato mortali observari non potest. *cap. ultimo de præscriptionibus*, obstat dominio, præscriptionis ope acquirendo, ita etiam sola mortaliter peccaminosa ignorantia dominio per occupationem bono-

bonorum, quæ derelicta sunt, ob-
stabit.

21 Quod si Titius habeat dubium
positivum, seu magis propriè lo-
quendo, iudicium probabile con-
iunctum quidem cum formidine
oppositi, absolutè tamen iudicans
se habuisse ignorantiam vincibilem
graviter peccaminosam, probabi-
lius non poterit illos inventos flore-
nos ut bonum derelictum retine-
re: Ratio est: qui iudicat se habuisse
ignorantiam vincibilem veri domi-
ni, & graviter peccaminosam; ju-
dicat se habere rem inventam ex
delicto: sed qui iudicat se habere
rem aliquam inventam ex delicto,
non potest illam sibi retinere ut bo-
num derelictum: ergo qui iudicat
se habuisse ignorantiam vincibi-
lem &c. non potest rem inven-
tam sibi retinere ut bonum dere-
lictum. Hujus ulterior ratio est,
quia hæc facultas rem tali modo de-
mum sibi appropriandi præberet an-
sam innumeris injustitiis; quilibet
enim rem inventam absconderet,
& in verum dominum illius inqui-
rere omitteret, ut hac ratione post
longius tempus eandem ut bonum
derelictum sibi appropriare pos-
set: ergo &c. Res igitur derelicta
erit cujuslibet primò occupantis, nisi
iste fuerit culpabiliter & quidem
graviter in causa, ut illa res evase-
rit derelicta. Videtur tamen ali-
quibus hæc nostra opinio limitan-
da, ut non procedat, si Titius ab-
solutè quidem iudicasset, se habuis-
se ignorantiam vincibilem, & gra-

viter culpabilem: ex altera tamen
parte etiam habuisset æqualiter
probabiles rationes, quòd illum ig-
norantiam vincibilem non habue-
rit: in hoc enim casu ejusmodi ju-
diciu[m] videtur illis nihil facere ad
obligationem, rem inventam resti-
tuendi aliis. Responderi tamen
adhæc posset, videri difficile, posse
aliquem sibi applicare, rem inven-
tam, quam actu iudicat à se habe-
ri ex delicto, & cum gravi injuria
veri domini.

Si autem Titius absolutè iudicet 22
ob rationes prudentes, quòd ha-
buerit ignorantiam mortaliter in-
culpabilem hujus suæ obligationis
licet cum formidine oppositi, po-
terit illos retinere. Probatur. In
tali casu propriè loquendo non
est dubius sed absolutè iudicat
se non habuisse: ergo nihil ob-
stat, eò quòd solum verum du-
bium quod est suspensio intellectus,
quasi in æquilibrio hærentis inter
duo contraria ipsi proposita; videat-
ur aliquibus impedire acquisitio-
nem novi domini; Titius autem
ponatur habuisse prudens iudicium.

Si denique Titius, vel alii intel- 23
lectis responsionibus illius, vel ob
carentiam omnis rationis, vel ob
æqualitatem rationum in utramque
partem facientium non possunt fer-
re iudicium de eo, utrùm habuerit
ignorantiam vincibilem vel non,
tunc poterit absolutè inventos flore-
nos retinere. Probatur. Inventi
flore[n]i juxta dicta num. 15to sunt
res derelicta: ergo sunt primò oc-

D 2 cupan-

cupantis: atqui primò occupans est ipse Titius: ergo sunt ipsius Titii.

24 Respondent aduersari à Titio retineri quidem posse, si ipse non dubitaret, an non ex sua propria culpa hi floreni in rem derelictam transierint: quia autem ponitur de hoc habere dubium, ideo illos à Titio retineri nequaquam posse. Sed contra est. Titius per se habet jus certum retinendi tanquam primus occupator hanc rem derelictam; & si non haberet, solùm ex eo non haberet, quia dubitat an non ipse fuerit huius causa; sed ob hoc dubium non est privandus. Probat. Jus certum non vincitur à jure dubio: in dubio nemo est spoliandus suo jure, & denique in dubio reus est absolvendus. Et *juxta Baldum in Lege filiam 21. ff. de iis qui sunt sui juris vel alieni.* In dubio præsumi debet, quod est honestius: item cum pœna certa culpæ certa sit adhibenda, ob culpam incertam nemo est puniendus. *Palao de conscientia dubia pu. 5. num. 5.* asserit in dubio tunc præsumi, quod honestum est, quando quis id allegat se defendendo, ne ex delicto puniatur: secus si dicat agendo, & ad consequendam alteri condemnationem; tunc enim non debet capi præsumptio delicti exclusiva, eò quòd cedat in damnum tertii. Hæc sunt formalia Palay. Respondet aliquis, falsum esse, quòd Titius per se habeat jus certum retinendi tanquam primus occupator illam sum-

mam ut, derelictam: de hoc enim ipso controvertitur, an titulo primò occupantis rem derelictam, & non titulo legitimæ præscriptionis, vel alio, vel nullo, jus certum acquisiverit. Resp. 1. ad substantiam casus parùm referre, num ex titulo rei derelictæ, vel ex titulo legitimæ præscriptionis illam summam certò retinere possit. 2. quòd Titius per se habeat jus illud, certò exinde probari: certum est, quòd Titius tanquam unicus & primus inventor hanc summam amissam occupaverit: item certum est, quòd res derelicta sit primò occupantis: ergo fietiam certum est, quòd summa inventa post lapsum quadraginta annorum sit res derelicta: certum est, quòd Titius tanquam primus occupator habeat per se jus ad illam summam. Hanc autem summam amissam post lapsum 40. annorum, & consideratis omnibus circumstantiis esse rē derelictam, videtur nobis certum, & sufficienter probatum superiùs num. 15to.

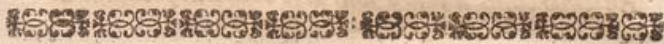
Dices 2. multi docent in dubio, 25
utrum res sit mea vel alterius, rem esse inter me & talem alium dividendam: ergo &c. Respondeo, cum modo Titius sit in possessione rei inventæ, ideo dubium, quòd modo eidem supervenit ob ignorantiam vincibilem, ex titulo legitimæ possessionis deponi poterit. *Juxta Palaum de conscientia Disp. 3. p. 2. num. 4. Illung. tract. 1. Disp. 1. n. 24.* asserentes non esse rē dividendam, nisi ratio moraliter convincens-
osten-

ostendi possit probans rem esse alterius.

26 Dices 3. ut in dubio alicui possessio profit, est necesse ut rem possederit suo nomine; non autem nomine alterius: atqui Titius non possedit rem inventam suo nomine, sed ipsius veri domini: ergo nihil ipsi prodest possessio. Respondeo. Si considerentur anni, pro quibus necdum habebantur inventa floreni pro re derelicta, quod tunc non proprio sed alieno nomine possederit: postea autem inceperit illos suo nomine possidere, ubi expertus fuerat, quod verus dominus haud amplius compareat.

27 Dices: arg. cap. ad decimas; de

Restit. spoliat. in 6. possessio non suffragatur illi, qui exiit quidem in possessione, jus tamen tali possessioni resistit: atqui possessioni Titii resistit jus, volens ut inquirat in verum dominum. Respondeo distinguo majorem. Si jus ita resistat, ut possessioni non concedat effectus suos, & alia ipsi proprios concedo. Si tantum alia quadam ratione resistat. Nego: & sic distincta minore nego consequentiam. Ex eo quod velint jura, ut inquiratur in verum dominum, malè inferitur, quod inculpabiliter non inquirentem privet privilegiis possessioni concedi solitis saltem pro foro conscientia.

CASUS III. De inventione Theauri.

CUm sempronius emptam à Cajo, & in Palatinatu superiore sitam domum dejiceret, ex pariete diruto pecuniæ ollâ quadam clausa in terram decidunt, quorum aliquam partem Faber Murarius pro se colligit, alteram dominus ædium, qui etiam murarium ut à se collectas sibi restituat, compellit.

Quæritur 1. An sempronius has pecunias debeat fisco extradere?

Quæ. 2. An sempronius à Fabro Murario collectas pecunias ab illo potuerit repetere?

Q. 3. Num ex his pecuniis aliquas reddere teneatur priori ædium domino?

D 3

SY-